U V O D N I K / E D I T O R I A L

Moždani udar – epidemija koja traje

Stroke – a continuing epidemic

Ranko Raičević

Vojnomedicinska akademija, Klinika za neurologiju, **Beograd, Srbija**

Polazeći od činjenice da ljudi rado veruju u ono što vole, tako i neurolozi misle da će razumevanjem večnog pitanja - kako funkcioniše mozak, biti u stanju da ponude mnoge odgovare na pitanja o funkcionisanju organizma kao celine. Ovo proizilazi iz shvatanja važnosti uloge centralnog nervnog sistema u regulaciji svih izvršnih funkcija drugih organskih sistema. Tome u prilog ide i akcija vlade Sjedinjenih Američkih Država da poslednju dekadu dvadesetog veka proglasi dekadom mozga. Neurologija je prošla period od deprimirajućeg optimizma do najvijabilnije grane savremene medicine. U središtu interesovanja neurologije tada, sada i ubuduće, iz nebrojenih razloga stoje vaskularne bolesti mozga ili, drugačije rečeno, moždani udar.

Vaskularne bolesti mozga u ogromnoj većini zemalja sveta predstavljaju treći vodeći uzrok morbiditeta i mortaliteta, a po troškovima lečenja spadaju u sam vrh izdvajanja za zdravstvenu zaštitu. Kada govorimo o našoj sredini ovi podaci su još sumorniji i dramatičniji. Naime, moždani udar prvi je uzrok smrtnog ishoda u populaciji žena u bolničkim sredinama, a drugi vodeći uzrok smrti kod muškaraca. U ovom entitetu kod preko 80% bolesnika radi se o ishemijskom moždanom udaru, dok ostalih 20% bolesnika doživi hemoragijiski moždani udar. Prema većini studija posvećenih ovom problemu, kod jedne trećine bolesnika ishemijska bolest mozga ispoljava se sindromom tranzitorne ishemije moždanog parenhima.

Gde smo sada?

Epidemiološka istraživanja jasno osvetljavaju sumornu sadašnjost u pogledu učestalosti moždanog udara i njegovih posledica za sveukupno zdravlje (somatsko, socijalno, psihičko): prevalencija 518 na 100 000; javlja se kod 75% osoba starijih od 65 godina; predstavlja 12–14% uzroka smrti; 33% bolesnika sa moždanim udarom umre u prvoj godini; 22% njih zahteva tuđu pomoć, a 20% trajni smeštaj u stacionarne ustanove. Ne manje značajan je i ogroman uticaj moždanog udara na resurse svake društvene zajednice u ljudskom i materijalnom smislu. Šta se može učiniti? Može se istrajno raditi na formiranju i primeni višeznačnog preventivnog terapijskog programa koji podrazumeva primenu medikamenata, ali i promenu načina života i razmišljanja. Zato na pitanje šta je moždani udar, fenomenološki i suštinski možemo da odgovorimo da je moždani udar oboljenje ogromne učestalosti, značajnog kapaciteta letalnog ishoda i ogromnog rizika od trajne onesposobljenosti. Međutim, moždani udar se može sprečiti, ali i lečiti!

Šta je učinjeno?

Ceneći baš epidemiološke pokazatelje, Radna grupa za izradu Nacionalnog vodiča za akutni ishemijski moždani udar (rukovodilac prof. dr Nadežda Šternić) u saradnji sa Ministarstvom zdravlja, u novembru 2004. godine izradila je i predstavila prvi vodič za ovu problematiku u širim regionalnim okvirima.

Uz ogromni entuzijazam Urgentne neurologije Instituta za neurologiju Kliničkog centra Srbije u Beogradu, u februaru 2006. počela je primena trombolitičke terapije u lečenju akutnog ishemičnog moždanog udara i formiranje mreže centara-jedinica za moždani udar.

U nekoliko centara u Srbiji rade se kompilovane neurovaskularne procedure u sklopu terapije i ishemijskog i hemoragijskog moždanog udara.

Šta treba činiti?

Ovo pitanje ili bolje reći pitanja nisu adresirana samo na neurologiju, pa čak ni medicinu, uopšte. Ona bi trebalo da budu postavljena i razmatrana, dakako, pre svega u domenu nerurološke službe, ali i ukupne medicinske javnosti. Međutim, ona bi trebalo da budu postavljana i razmatrana u okviru društvene zajednice, lokalnih samouprava, državnih organa i organizacija. Ovo pitanje-pitanja jesu i trebalo bi da budu stalno postavljana u skupštinskim odborima i ministrarstvima, trebalo bi da ih postavljaju novinari, nevladine organizacije, a o moždanom udaru raspravljati i u okvirima verskih zajednica. Pitanje moždanog udara nije samo pita-

Correspondence to: Ranko Raičević, Vojnomedicinska akademija, Klinika za neurologiju, Crnotravska 17, 11 040 Beograd, Srbija. Tel.: +381 11 36 08 113.

nje odnosa lekar-bolesnik, nego i odnosa lekar-bolesnik-zajednica. Ovo je pitanje za svaki dan, za svakog čoveka. Tako, najbolje ćemo pomoći u sprečavanju nastanka moždanog udara. Tako, najbolje ćemo uticati na smanjenje njegovih različitih i raznovrsnih komplikacija. A, to su višeznačni preventivni kako primarni, tako i sekundarni terapijski programi.

Kuda bi trebalo da idemo?

Kao prvo, u pravcu praćenja savremenih dostignuća savremene medicine u molekulskom i instrumentalnom smislu i dostizanja mogućnosti jednako povoljnog ishoda za bolesnika sa moždanim udarom kako u Beogradu tako i u Prijepolju. Ali, ono što je najvažnije, trebalo bi stalno i svakodnevno težiti pravilnom načinu života, odustajanju od štetnih navika, čovekoljublju, solidarnosti u porodici i u društvu. Na ovom putu nema nepremostivih prepreka ako to što radimo želimo da dostignemo, nagradu ne zahtevamo, već samo razumevanje.

Svetski dan borbe protiv moždanog udara koji se održava svake godine 29. oktobra veoma je poseban dan, kao svaki novi dan u životu čoveka, podjednako značajan za zdravog i bolesnog. Ali, za bolesnog i sa velikom dozom straha od sutrašnjice. Zadatak svakog od nas, saglasno ovogodišnjoj temi Svetskog dana borbe protiv moždanog udara: Moždani udar – Šta ja mogu da učinim? (*Stroke – What can I do*?), je taj da strah što je moguće više umanjimo.